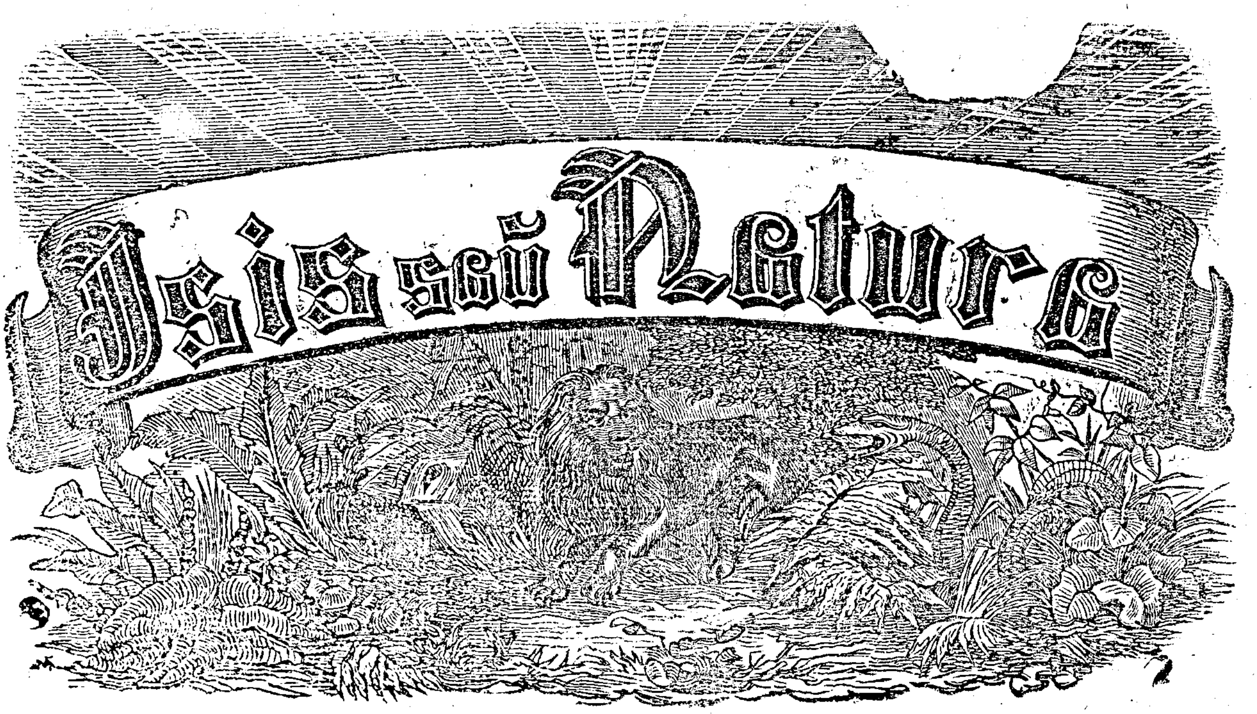

JURNAL

ПЕNTPȢ PESIIÎNDIPEA ШТІІNЦЕЛОРȢ NATȢPАЛЕ ШІ ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛE

Pediцeatȣ

de

PROFESOR DOCTOR IULIUS BARASH.

№ 42. (Anȣлȣ алȣ patpȣлea) Бȣкȣрешті 15 Noemвpie, 1859.

Konpindepea: Istopia natȣpaлъ a бȣкъtъpieĭ.— Арворȣлȣ Tamapinȣ.— Tpaiȣлȣ aпimaлeлopȣ.—

Istopiea natȣpaлъ a бȣкъtъpieĭ.

I. Misiȣnea бȣкȣtȣpieĭ.

(Ȣpmape.)

Бȣкъtъpiea ape o mape misiȣne. Ea tpeбȣe sъ kpeeze ȣnȣ kopпȣ лȣкpъtopȣ ші ȣnȣ snipitȣ meditatopȣ. Ea tpeбȣe sъ konsepвe în лȣme, oamenĭ кȣ бpaцe ші oamenĭ кȣ кanȣ. Da, пȣtemȣ sъ zіченmȣ къ de лa dînsa depinde лiniште saȣ peвoлȣцiȣne, opdinȣлȣ saȣ tȣpбȣpapea попȣліlopȣ. Întp'adeвъpȣ, бȣкъtъpiea faче лiniште ші peвoлȣцiȣne; ea este mȣлtȣ maĭ de temȣtȣ de kîtȣ npesa. Deja Napoleon a zisȣ „Statȣpiлe sъ гȣвepnъ npin вȣptъ (c'est par le petit bas-ventre qu' on gouverne le monde); o oбsepвaцiȣne tpistъ dapȣ adînкъ.

Este dapȣ înвedepatȣ къ штiinцa natȣpaлъ nȣ noate sъ se înжoseaskъ kîndȣ intpъ în sanktȣapiȣлȣ бȣкъtъpieĭ, în aчestȣ temплȣ dipiцiatȣ пentpȣ кȣлtȣлȣ stomaкȣлȣĭ, de ȣnde depinde fepiчipea лȣmeĭ. Însъ paпoptȣлȣ întpe штiinцъ ші бȣкъtъpie nȣ noate sъ fie astȣ-feлȣ къ кa kîndȣ штiinцa apȣ aвea misiȣne a кpeea ші a inвenta бȣкъtъpia; къчĭ, бȣкъtъpia ape o npiopitate a timпȣлȣĭ naintea штiinцeĭ; kîndȣ înкъ штiinцa n'a esistatȣ, a esistatȣ бȣкъtъpia; ea a mapкatȣ пasȣлȣ d'întiiȣ aлȣ omȣлȣĭ кътpe чiвiлizaцiȣne; nȣmaĭ omȣлȣ sълбatiкȣ n'ape бȣкъtъpie. Бȣкъtъpiea

ера de mȣлtȣ̆ ȣnȣ̆ лабораtоріȣ̆ хімікȣ̆ înкъ înaintea пъскочіреї хіміеї. Кîndȣ̆ бȣкътъреселе nainte сȣte de anї пȣпеа în бȣкате sapе, оцеtȣ̆ шч.л.; еле аȣ̆ ȣрmatȣ̆ atȣпчї піште операцїȣпї кіміче фъръ штїінца лорȣ̆, прin instinktȣ̆; întокmaї ка în бestita пiесъ а лȣї Moliére „църанȣлȣ̆ devenitȣ̆ mілionерȣ̆“, църанȣлȣ̆ aflîndȣ̆ întîiaшї datъ de ла профеsорȣлȣ̆ лȣї: че este проsа? Stрігъ кȣ mіраре: патрȣ-zечї de anї amȣ̆ ворбitȣ̆ шї n'amȣ̆ штіȣtȣ̆ къ ворбеskȣ̆ în прозъ. Аша пȣтеа бȣкътъреселе съ stрiце акȣmȣ̆: atîцї sекȣлї amȣ̆ гъtitȣ̆ în бȣкътъріі шї n'amȣ̆ штіȣtȣ̆ къ sîntemȣ̆ хіmiste!

Dар dакъ misiȣnea штіінцеї în бȣкътъріе пȣ este а креea, че каȣтъ dар штїінца în бȣкътъріе? Sкопȣлȣ̆ штіінцеї în бȣкътъріе, ръспȣпdemȣ̆, este d'a еспліка шї а dіріца акцїȣпіле бȣкътъріеї dȣпе прінчіпȣріле штіінцеї, d'a face din арта бȣкътарȣлȣї пȣ пȣmaї о артъ d'еспериmintȣ̆ шї de практікъ, чї шї о штіінцъ teоретiкъ; къчї este штіȣtȣ̆ къ претȣtindenea, есперіінца фъръ teоріе este ȣnȣ̆ лȣкрȣ орбȣ̆ шї імперфектȣ̆; че diфеpінцъ imensъ пȣ este între ȣnȣ̆ агрікȣлторȣ̆ каре лȣкреазъ кîmпȣлȣ̆ лȣї dȣпе прінчіпȣріле штіінцеї шї ȣnȣ̆ църанȣ̆ каре лȣкреазъ кîmпȣ dȣпе nіште ideї практiче каре ле а moштенitȣ̆ de ла moшȣ̆, шї moшȣлȣ̆ de ла strъmoшȣлȣ̆ лȣї!

Бȣкътъріеа аре шї ȣnȣ̆ алtȣ̆ sкопȣ̆ а împлini. Еа требȣе пȣ пȣmaї съ пе dea віеаца шї сънътatеа, чї шї плъчереа. Natȣра, врîndȣ̆ ка оmȣлȣ̆ съ пȣ пеглiже mîнкареа, а *комбінаtȣ̆* актȣлȣ̆ mîнкъреї кȣ плъчереа; поï mîнкъmȣ̆, пȣ пȣmaї ка съ тръimȣ̆, чї шї ка съ пе бȣкȣрътȣ̆ de плъчереа mîнкъреї. Mîнкареа este пȣ пȣmaї ȣnȣ̆ актȣ̆ ігiепiкȣ̆, чї шї ȣnȣ̆ актȣ̆ estetiкȣ̆ алȣ̆ віецеї noastре. Mȣлцї oamenї se бȣкȣръ кîndȣ̆ se ашеазъ ла ȣnȣ̆ прînzȣ̆, întокmaї кȣmȣ̆ se бȣкȣръ кîndȣ̆ mергȣ̆ ла teатрȣ saȣ̆ ла ȣnȣ̆ кончертȣ̆ mȣsiкалȣ̆. Апоï шї аколо, simцȣріле лорȣ̆ аштеаптъ плъчереа шї бȣкȣріа. Къчї пȣ пȣтемȣ̆ съ тъгъdȣimȣ̆ къ о masъ бȣнъ, пȣ face гȣstȣлȣї nostрȣ atîta плъчере кîtȣ̆ face о оперъ фрȣmoasъ, *ȣрекілорȣ̆* noastре.

Întр'adевърȣ̆, simцȣріле noastре sîntȣ̆ реsiденца плъчерілорȣ̆ шї пеплъчерілорȣ̆ каре ле прііmimȣ̆ de ла лȣmea каре пе înкопцїоаръ; еле sîntȣ̆ поарта прін каре întръ imпресіȣніле обіектелорȣ̆ лȣmeї, în корпȣлȣ̆ nostрȣ. Dарȣ̆ ачеste simцȣрї пе аратȣ̆ пȣ пȣmaї че este плъкȣtȣ̆ шї неплъкȣtȣ̆, чї шї че este сънътosȣ̆ шї песънътosȣ̆. Ȣnȣ̆ simцȣ̆ нормалȣ̆ este în stаре съ жȣdiче каре імпресіȣне este folositoаре шї армопіоасъ кȣ віеаца, шї каре пȣ. Simцȣлȣ̆ este органȣлȣ̆ фрȣmȣseцеї шї штііпца фрȣmȣseцеї este арта; прін ȣрmаре, simцȣлȣ̆ este органȣлȣ̆ артеї. Чіне п'аре simцȣ̆, п'аре арtе, нічї пȣ se бȣкȣръ de фрȣmȣseцеа артеї. Ȣnȣ̆ орбȣ̆ пȣ поате съ se бȣкȣре de фрȣmȣseцеа таблоȣрілорȣ̆ пікторілорȣ̆ mарї; ȣnȣ̆ sȣрdȣ̆ este інкапабілȣ̆ а admіра sȣблімеле mȣsiче але лȣї Moцart шї Meyer-beer, шї ȣnȣ̆ omȣ̆ фъръ лімбъ, п'арȣ̆ fi în stаре съ гȣste композіцїȣніле admірабіле але артеї кȣлінаре moderпе.

Însъ пȣ е destȣлȣ̆ ка съ венimȣ̆ în лȣmе кȣ окії, ȣрекї, лімбъ шї пасȣ̆; чї требȣе съ facemȣ̆ о edȣкацїȣне sistemаtiкъ ачеstорȣ̆ органе але simцȣрілор. Ȣп om каре п'а възȣtȣ̆ таблоȣрї фрȣmoase, пȣ ва fi în stаре съ жȣdіче каре sîntȣ̆ фрȣmoase saȣ̆ пȣ; ȣnȣ̆ omȣ̆ обічпȣitȣ̆ кȣ mȣzіка лъȣтарілорȣ̆, пȣ'ї ва плаче mȣзіка îпалтъ а maеstрілорȣ̆; ȣnȣ̆ omȣ̆ обічпȣitȣ̆ кȣ чеапа шї ȣstȣpois, ва гъsi трȣфії кȣ пȣтерпікії фъръ гȣstȣ̆, шї ȣnȣ̆ mембрȣ алȣ̆ tarmeї ачелорȣ̆ каре ȣmблъ поаптеа съ къръце лȣкрȣрї foарте пекȣрате, пасȣлȣ̆ лȣї пȣ преа ва fi în stаре съ гȣste парфȣmȣлȣ̆ ȣntȣлȣї de розъ шї de mosкȣ̆. Dар între toate пеглiжіріле edȣкацїȣпілорȣ̆ simцȣрілорȣ̆ noastре, ачееа каре se рапортъ ла пеглiжіреа гȣstȣлȣї, este чеа maї фȣнеstъ шї въtъmътоаре. Nȣ пе stрікъ сънътatеа кîndȣ̆ vедеmȣ̆ ȣnȣ̆ таблоȣ̆ простȣ̆, saȣ̆ кîndȣ̆ aȣzimȣ̆ о mȣзікъ каре seamъпъ кȣ stрігатȣлȣ̆ греерілорȣ̆, dарȣ̆ dакъ mîнкъmȣ̆ mîнкърї ръȣ̆ гъtіtе, пегрешітȣ̆ къ facemȣ̆ ръȣ̆ корпȣлȣї nostрȣ. Кîndȣ̆ оріenталȣлȣ̆ а обічпȣitȣ̆ лімба лȣї а гъsi плъчере пȣmaї în бȣкателе грасе шї преа dȣлчї, пȣ пȣmaї къ ш'а stрікатȣ̆ гȣstȣлȣ̆ estetiкȣ̆ алȣ̆ лімбеї sale, чї шї а datȣ̆ окasiȣне stomакȣлȣї sъȣ̆ ка съ se болпъвеаскъ maї desȣ̆, о імпрецїȣраре каре întр'adевърȣ̆ se vеde în toate църіле каре аȣ̆ о бȣкътъріе перацїопабілъ шї пекопфортъ лецілорȣ̆ іціепiче.

Аша dарȣ̆, штіінца хіміеї бȣкътъріеї пе dъ пȣ пȣmaї mіzлоачеле d'а пе еспліка fenomenеле intеpesante че se опереазъ în бȣкътъріе кȣ елементеле noastре; пе dъ пȣ пȣmaї повъцȣіре кȣmȣ̆ требȣе съ ле препаръmȣ̆ ка съ skoatemȣ̆ dintр'-

înseлe toate sȣкȣріле (zemȣріле) лоpŭ folosi-toape sъnъtъцeĭ, denъptîndŭ toate прочеселе in-tepioape але ачестоpŭ корпȣрĭ каpe аŭ tendinцa sъ ле stpiче ші sъ ле факъ оїрърȣрĭ în локŭ de mîнкаpe; апоĭ штiinца împpeȣнъ кȣ ideiле este-tiче ші чiвiлiзъtoape (каpe sîntŭ totŭ de ȣna a-sonatŭ кȣ штiinцъ) не аpъtъ ші паptea estetiкъ a apteĭ кȣлinape ші în пpiвinца ачesteĭ пȣtemŭ ziче къ нȣмаĭ în цъpĭ de штiinце ші de чiвiлi-zaцiȣнĭ, sîntŭ бȣкъtapiĭ бȣнĭ; ȣnde sîntŭ пpofesopĭ бȣнĭ în sкоале, аколо sîntŭ бȣкъtapiĭ бȣнĭ în ка-sеле оаменiлоpŭ.

II. Клȣdipea ximiкъ a корпȣлȣĭ ȣmanŭ, în бȣкътȣpie.

Чine воеште sъ реклъdeaskъ ȣnŭ edifiчiŭ din noŭ, tpeбȣe maĭ nainte sъ dъpîme чел векiŭ; totŭ-d'aȣna, neste pȣina tpeкȣtȣлȣĭ se sȣe fpȣ-mȣseцеле viitopȣлȣĭ. Аша este în natȣpъ, аша este ші în лȣmea мopaлъ, soчiaлъ ші noлitiкъ. Asemenea ші корпȣлŭ nostpȣ нȣ поate sъ se pekonstpȣeaskъ, sъ se реклъdeaskъ, пînъ кîndŭ нȣ s'a dъpîmatŭ пъpцiле sале învekite ші ȣsate Аша dap, în totŭ minȣtȣлŭ омȣлŭ devine o алтъ fiinцъ нȣоъ, нȣ нȣмаĭ in пpiвinца simцiчȣniлоpŭ miчĭ че ле пpiiмеште din лȣmea estepnъ пpin im-npesiȣне каpе influiazъ neînчetatŭ asȣпpa лȣĭ, чi ші în пpiвinца корпȣлȣĭ sъȣ каpе se peноеште în fie-каpе zi пpin актȣлŭ nȣtpiцiȣнеĭ. Mîna кȣ каpе skpimŭ ачestŭ аptiколŭ, кpeeріле каpе пi'лŭ dikteazъ, mîine воpŭ fi алтŭ-фелŭ de кîtŭ astъzĭ dap neste o лȣнъ нȣ ва pъmînea întp'înseле niчĭ ȣnŭ atomŭ de каpне каpе ле компȣне astъzi. Ачeste skimбъpĭ mapĭ se факŭ în корпȣлŭ nostpȣ пpin stomaкȣлŭ nostpȣ каpе este ȣnŭ kimistŭ maĭ бȣнŭ de кîtŭ челебpiĭ алximiştĭ din sекȣлеле me-diane. Ачештĭ шарлатанĭ аŭ пpetinsŭ къ sîntŭ în stape sъ факъ din fepŭ ші apamъ, аȣpŭ. Eĭ n'аŭ izбȣtitŭ în ачeste черкъpĭ, dapŭ stomaкȣлŭ nostpȣ фаче чева maĭ mapĭ de кîtŭ din fepŭ ші apamъ аȣpŭ, fiindŭ къ stomaкȣлŭ nostpȣ фаче în toate zileлe din пîine ші din каpне de вакъ, каpне de омŭ. Апоĭ че каpне! O каpне каpе se gîndeште ші simte, o каpне каpе este instpȣmen-tȣлŭ snipitȣлȣĭ domnitopȣлȣĭ лȣmeĭ!

Odatъ къ s'a кȣноsкȣtŭ къ stomaкȣлŭ no-stpȣ este ȣnŭ лабораторiŭ ximiкŭ, epa nечеsitate nentpȣ fisioлoцiştĭ d'a stȣdia ші d'a кȣноаште леџiле ximieĭ dȣпе каpе se лȣкpeazъ ачeste o-nepaцiȣнĭ але stomaкȣлȣĭ. Stȣdiĭ mapĭ ші pene-tate s'аŭ fъкȣtŭ în пpiвinца ачeasta. Пе ȣpmъ s'a пъsкочitŭ o pamȣpъ mape a штiinцеĭ ximieĭ пȣ-mitŭ Biochimia saŭ ximiea viецеĭ; despre ле-цiле ачesteĭ ximiĭ. Вомŭ ворбi акȣмŭ maĭ пе ларгŭ.

Dapŭ акȣмŭ пȣtemŭ sъ не întpeбъmŭ: каpе sînt matepiiле nечеsapie nentpȣ om ка sъ'шĭ pe-клъdeaskъ npintp'înseле корпȣлŭ sъŭ? Ла ачeastъ întpeбаpе ръспȣнsȣлŭ este лesne: e destȣлŭ ка sъ аналisъmŭ din че este компȣsŭ корпȣлŭ омȣлȣĭ, апоĭ de sine вомŭ афла de каpе matepiĭ аpe tpeбȣinцъ nentpȣ manцinepea ші penoipea ачestȣĭ корпŭ. Dapŭ ка sъ fачеmŭ o аналisъ ла кор-пȣлŭ омȣлȣĭ, tpeбȣe s'o fачеmŭ кîndŭ e moptŭ; нȣмаĭ ȣнŭ kadaвepŭ поate sъ fie analisatŭ, dapŭ нȣ ȣn корпŭ viŭ. Апоĭ кîndŭ moape омȣл, пъp-цiле din каpе epa компȣsŭ корпȣлŭ sъŭ, de sine se desfaкŭ; корпȣлŭ se desfaче în elementeле sале; ȣнеле sбоpŭ în аеpŭ, алтеле devinŭ апъ ші кеаpŭ oaseле каpе pesistŭ maĭ мȣлтŭ timпŭ de кîtŭ каpnea, ші еле se desfaкŭ пе ȣpmъ ші de-vinŭ пȣлбере ші пъmîntŭ. Astŭ-фелŭ, омȣлŭ de-vine аеpŭ, апъ ші пȣлбере de пъmîntŭ; ачeastъ пȣлбере каpе pъmîne din oase, totŭ ачeastъ пȣл-бере pъmîne ка ченȣша кîndŭ se apde корпȣлŭ омȣлȣĭ. Че este ачeastъ ченȣшъ? Ачeastъ че-нȣшъ este o matepie каpе нȣ лinseште акȣмŭ în niчĭ o касъ, мъкаpŭ în чea maĭ sъpaкъ; adeкъ matepiea нȣmitъ *fosfopŭ* (портътоpȣлŭ лȣmineĭ) fiindŭ къ fosfopȣлŭ лȣчеште în întȣнеpiкŭ ші se anpinde foapte лesne; de ачееа este întpeбȣin-цatŭ în fабpiкaцiȣнеа олȣметелоpŭ (гiбpitȣpiлоpŭ) dapŭ în oaseле noastpe se афлъ ачestŭ fosfopŭ комбinatŭ кȣ ваpŭ saŭ калчiŭ (fosfat de калчiŭ); апоĭ dȣпе moapte, ачestŭ fosfatŭ se desfaче, пpin ȣpmape din oaseле омȣлȣĭ нȣ pъmîne алтŭ ni-mikŭ de кîtŭ ваpŭ ші fosfopŭ каpе лȣчеште în întȣнеpiкŭ. Dapŭ паptea корпȣлȣĭ каpе a sбȣ-patŭ ші s'a fъкȣtŭ невъzȣtŭ, ачeasta epa întokmaĭ паptea opганiкъ a лȣĭ, adiкъ газе окsiцеnŭ, idpo-цеnŭ, каpбоne ші azote. Din ачeste matepiĭ га-zoase, ȣнеле se комбinъ (окsiцеnŭ ші idpoцеnŭ) ші daŭ ванopŭ de апъ; алтеле (окsiцеnŭ ші кар-бонŭ) комбinîndȣse, daŭ gazŭ aчidŭ каpбоnikŭ: ȣnŭ gazŭ каpе ese de ла ворbiъ; iapŭ alte газе (idpoцеnŭ ші azotŭ) se комбinъ ші daŭ o ma-

terie к'о odoape foapte neплъкѫtъ; o odoape каре o гъsimȢ totȢ-d'aȢna ла mortъчiȢne. Аша dapȢ пȢtemȢ sъ ziчemȢ къ корпȢлȢ omȢлȢĭ devine вапорȢ de апъ, gazȢ de ворвiȢ, аерȢ, amoniакȢ, fosforȢ шiварȢ.

DapȢ aчeste елементе пȢ se гъsesкȢ în forma лорȢ primitivъ în корпȢлȢ omȢлȢĭ, Ȣnde пȢ se гъseште нiчĭ карвонȢ пȢрȢ нiчĭ варȢ, нiчĭ fosforȢ нiчĭ пъmîntȢ saȢ чепȢшъ în stapea лорȢ пȢръ шi izoлатъ; din kontpa, în корпȢлȢ omȢлȢĭ, aчeste елементе шi matepiĭ se гъsesкȢ în stape de комвinaцiȢnĭ хimiче кȢ алte matepiĭ шi dȢпе че în aчeste комвinaцiȢnĭ s'a konstitȢatȢ în нiште прiнчiпе органiче, пȢmaĭ atȢnчĭ aȢ devenitȢ капавiле ка съ компȢie карпеа шi оаселе omȢлȢĭ. Аша dapȢ aнaлisa корпȢлȢĭ nostpȢ tpeвȢe съ fie însoцitъ кȢ anatomiea (diseкцiȢnea) лȢĭ; amîndoъ не ворȢ dȢче пе калеа adeвъpȢлĭ; amîndoъ не ворȢ аръta din че este компȢсъ aчeastъ машiнъ admiравiлъ.

DapȢ dakъ déja прin înfъцiшapea sa este-piоаръ, aчeastъ машiнъ este atita de fpȢmoasъ шi de admipaлiлъ; кȢmȢ dapȢ ва fi sȢв кȢцitȢлȢ anatomiкȢ каре deskonepe naintea окiлорȢ ноштpiĭ înкpemeniцi, toatъ fъпtȢpa deлiкatъ шi комплiкатъ a aчestȢĭ капȢ de onepe a креацiȢнеĭ! O вȢкъцiкъ de kapne de mъpimea Ȣнеĭ гъtълie de акȢ, не аратъ mipaкȢле пeste mipaкȢле! O mȢлцime de opгane (нерве, aptepie, vine, fipe de mȢшкĭ шi челȢле ш. ч. л.) каре sîntȢ fъкȢte кȢ чеа maĭ mape пepfeкцiȢne astȢ-felȢ къ toate formezȢ o apmonie întpe dînseлe, къ toate конлȢкpezȢ пentpȢ manцinepea aчestеĭ вȢкъцi de kapne шi прiнtp'însa лȢкpîndȢ пentpȢ saлȢta корпȢлȢĭ întpegȢ. КȢ mape mipape не întpeвъmȢ: кȢmȢ din nȢtpimintеле noastpe simпле еsȢ toate aчeste пъpцi шi opгane difepite? КȢmȢ din mъ-mълiгъ шi чеапъ, mîнкapea цъpanȢлȢĭ, se face шi крееpiĭ съĭ шi stomaкȢлȢ съȢ шi оаселе шi кеарȢ пъpȢлȢ съȢ, atita лȢкpȢpĭ foapte difepité ȢнȢлȢ de алtȢ шi atîtȢ de комплiкate fie-каре în felȢлȢ съȢ?

DapȢ fisioлоцiea не аратъ къ toate aчeste difepite пъpцi але opгanismȢлȢĭ se факȢ din sînцe. Sînцеле este fontîna цeнерaлъ de Ȣnde se satȢpъ toate пъpцiле корпȢлȢĭ; toate opгanеле opгa-nismȢлȢĭ d'аколо tpagȢ nȢtpimîntȢлȢ лорȢ. Sîn-целе este, ка съ ziчemȢ аша, kasa чentpaлъ de Ȣnde челе лалtе kase але StatȢлȢĭ tpagȢ fondȢ-piле лорȢ шi aлimentezȢ fonkцionapiĭ sȢпȢшiĭ лорȢ. Аша dapȢ tpeвȢe съ не ȢitъmȢ aiчĭ че-ва шi ла sînцеле omȢлȢĭ.

Sînцеле este ȢнȢ fлȢidȢ în каре natpȢ пъpцi este апъ шi пȢmaĭ a чinчea napte este de natȢpъ opгaniкъ. În aчestȢ fлȢidȢ anosȢ notȢ корпȢpi potȢnde foapte miчĭ viziviле пȢmaĭ прin mikpo-skon каре se пȢmesk глоБȢлeцеле (globule) sînцелȢĭ; aчemtĭ корпĭ saȢ глоБȢpĭ sînt pошiцi прintp'Ȣn oksid de fepȢ (пeatpa pошie) каре se афлъ amestекatȢ кȢ dînseле. Dakъ sлоБozimȢ sînцe ȢнȢĭ omȢ saȢ animaлȢ шi îлȢ бъtemȢ к'о пȢia îndatъ dȢпе лъsape ка съ пȢ se înкeцe шi пе Ȣpmъ пȢindȢ aчestȢ sînцe пе o кîpпъ finъ шi tȢpnînd апъ пе кîpпъ пînъ кindȢ апа каре se stpiкоаръ прin кîpпъ пȢmaĭ ръmîne pошiĭ; atȢнчĭ вomȢ vedea къ пе кîpпъ ръmînȢ ка ȢнȢ felȢ de teiцeĭ алвĭ; asta este *fiвpina* sînцелȢĭ; прin алtъ metodъ se deskonepe în sînцe шi алвȢшȢ de oȢ saȢ *albu-minȢ* прекȢmȢ шi matepie каре se афлъ în лante шi вpînzъ шi se пȢmeште *Caseinu*. Афаръ de aчeasta, se deskonepe în sînцe шi съpȢpĭ mine-pале (de лешie, варȢ) пȢчiоasъ, sape ш. ч л.

Astea sîntȢ în цeнере matepiiле primitive че se афлъ în sînцe, акȢmȢ вomȢ vedea че impop-tante poле жокȢ aчeste matepiĭ în прочеsȢлȢ пȢ-tpipeĭ корпȢлȢĭ; maĭ кȢ seamъ челе пȢmite tpeĭ прiнчiпȢpĭ opгaniче adiкъ *fibrinu*, *albumin* шi CaseinȢ каре поате съ fie privite ка ваze fa-mentaле але корпȢлȢĭ animaлȢ, ка прiнчiпȢpiле челе maĭ нeчesapie пentpȢ vieaцa noastpъ fisiкъ.

(Ва Ȣpma.)

АрворȢлȢ TamapinȢ

АрворȢлȢ TamapinȢ (Tamarinus indica, Tamarinier, Tamarindenbaum, vezĭ алъtȢpata figȢpъ) este ȢнȢ арворȢ foapte fpȢmosȢ каре креште în Indiea. Флоapea лȢĭ seamънъ кȢ aчeea a saлкi-

тълвї. Елѕ ажѕнџе ін натріеа sa ла о înълціme konsiderabілъ de 30 saѕ 40 пічіоаре, аре о презентаціѕне (înfъціmape) mажеstoasъ; апоі ші коажа sa е оакешъ, кръпатъ ші se deosibewte прінтр'о гросіме пѕцінѕ обічнѕітъ ла ѕнѕ арборѕ. Ла вірfѕлѕ съѕ, арборѕлѕ se împapte in маї мѕлте кръчї ші рамѕрї stѕfoase каре портѕ мѕлте frѕnze алтерне (adekъ каре нѕ staѕ ѕна în dpeптѕлѕ алteia). Ачесте frѕnze sîntѕ компѕse (ка ла salкîmѕ) astѕ-felѕ къ fie-каре foaie este компѕsъ de 24 foiџе мічї înrѕste ші d'о колоаре верde лѕчitoape. Флоріле ачестѕї арборѕ formeazъ

Арборѕлѕ Тамарінѕ (Tamarinus Indica, Tamarinier, Tamarindenbaum.)

ніште чіоркіне ка floріле віцеї ші аѕ odoape foapte плъкѕтъ.

Карактеріле botaniче але ачестеї florї sîntѕ: ѕнѕ калічіѕ fъкѕtѕ d'о sinrѕръ бѕкатъ авîndѕ форма ѕнеї пере; марџіnea sa de sѕsѕ е тъіатъ прін патрѕ тъіетѕрї profѕnde. Корола ачестеї florї аре трeї петале (foiџе) егале. În короле se аfлъ трeї stamine fertiле; întpe stamine se аfлъ ѕнѕ оваріѕ облѕнгѕ.

Fрѕktѕлѕ este о теакъ (іарѕ ка ла salкîmѕ) dapѕ foapte лѕнгъ ѕмплѕtъ к'ѕнѕ маціѕнѕ dѕлче акрішорѕ ші плъкѕtѕ ла mînкаре; în fрѕktѕ (поаме) se аfлъ трeї seminџе (гръѕнџе) askѕцitе saѕ ѕнгіѕлоase.

În џенере, локȣріле кълдȣроасе sîntȣ̆ натріеа ачеstȣĭ арборȣ̆; dарȣ̆ maĭ кȣ seamъ креште în Indiea opientалъ, Senegal, Еџіптȣ, Арабіа, înсȣлеле Antille ші în сȣдȣлȣ̆ Америчеĭ.

De ші поама ачеstȣĭ арборȣ̆ fрȣmosȣ̆ este foapte плъкȣtъ ла mîнкаре, însъ сервъ maĭ пȣџінȣ̆ ка поамъ de mîнкаре, чі ка ȣнȣ̆ ремеdiȣ̆ пречіоs în medічінъ; къчĭ dъ ȣн пȣрgatopiȣ̆ (кȣръџеніе) foapte плъкȣtȣ̆ ші енерџікȣ̆, maĭ кȣ seamъ кîndȣ̆ se болнъвеште омȣл de мȣлtȣ̆ венінȣ̆ че аре ші кеаръ ла ȣнеле fрігȣрĭ ла ноĭ провеніte вара de кълдȣръ маре, кîndȣ̆ sistemȣлȣ̆ венінȣлȣĭ este дерапџіаtȣ̆, ȣнȣ̆ декоктȣ̆ d'о лінгȣръ saȣ̆ доъ, de маџіȣнȣ̆ de tamarinde (pulpa tamarindorum) кȣ о літръ de апъ, este ȣнȣ̆ ремеdiȣ̆ пречіоs каре презервъ ка fрігȣрȣл съ нȣ se skimбе în лінгоаре. Asemenea se претindȣ̆ къ în църіле кълдȣроасе, оаменії se сервȣ̆ кȣ ачеstȣ̆ frȣкtȣ̆ în контра tifȣсȣлȣĭ пȣtредȣ̆ (лінгоаре неагръ).

Dарȣ̆ în църіле ȣнde креште арборȣлȣ̆ tamarinu, оаменії fакȣ̆ din поамеле ачеstȣĭ арборȣ̆ ніште лімонаде ші компоtȣрĭ foapte плъкȣte; съ веde къ în stapea проаспътъ поамеле н'аȣ̆ о форцъ маре de пȣргаtівȣ̆ (кȣръџеніе) saȣ̆ къ натȣра оаменілорȣ̆ de аколо este maĭ tape de кът a noastръ. Stomaчеле ші inimile лорȣ̆ sîntȣ̆ maĭ греȣ̆ de „кȣръцitȣ̆“ de kîtȣ̆ але noastpe. Fрȣмосȣлȣ̆ арборȣ̆ tamarinu арȣ̆ пȣtea съ креаскъ ші în климеле noastpe în flоръріі, însъ fiindȣ̆-къ креште foapte маре, арȣ̆ требȣі съ se прегъteaskъ пентрȣ dînsȣлȣ̆ flоръріі foapte înалte, ȣнȣ̆ лȣкрȣ foapte kostisitopȣ̆.

Траіȣлȣ̆ апімалелорȣ̆.

(Ȣрмаре.)

Epodiȣлȣ̆ este o пасъре tristъ, мелапколікъ, d'o figȣръ неплъкȣtъ; 'ші петрече віеаца în сȣferinцъ, къчі ръмîne zile întреџі ла ȣнȣ̆ пȣнкtȣ̆ mішкîndȣ-se нȣmaĭ ка съ гъseaskъ нȣtpimintȣ̆; ръмîne kîte odатъ мȣлtȣ̆ timпȣ̆ фъръ mîнкаре, se întîmплъ ка съ моаръ de foame ші de fpigȣ̆. Este греȣ̆ în mішкъріле sале, sfiiчіosȣ̆, fȣџе de омȣ̆ kîndȣ-лȣ̆ веde foapte depapte ші fiindȣ̆ прinsȣ̆ se ласъ a-лȣ̆ tъia în бȣкъцĭ фъръ съ se плîngъ. Гласȣлȣ̆ съȣ̆ este o stpigape аскȣціtъ, дȣpepoaсъ каре se репеteazъ din minȣtȣ̆ în minȣtȣ̆! se лȣптъ кіарȣ̆ ші кȣ Aquila ші каtъ atȣнчĭ съ sбoapе maĭ sȣsȣ̆ de kîtȣ̆ dînsa. Se нȣtpeште кȣ пеште ші кȣ броаште. Кȣібȣлȣ̆ съȣ̆ челȣ̆ гросолапȣ̆, 'лȣ̆ face пе vîрfȣріле арборілорȣ̆ înалцĭ.

Patria кокорȣлȣĭ sîntȣ̆ цъpріле nopdiче, dарȣ̆ fiindȣ̆ къ face къльtoriї марĭ (fiindȣ̆ къ este челȣ̆ maĭ маре къльtopȣ̆ dintpe пасерĭ) 'лȣ̆ гъsimȣ̆ în климеле temperate ші кіарȣ̆ калде, însъ нȣmaĭ іеарна, къчĭ вара se întopкȣ̆ кътре nopdȣ̆. Ачеаstъ пасъре este чеа maĭ маре dintpe пасъріле акȣatiче din Еȣропа; kîndȣ̆ ціне капȣлȣ̆ pidiкаtȣ̆ este аша de маре kîtȣ̆ ȣнȣ̆ омȣ̆; gîtȣлȣ̆ съȣ̆ ші пічіоареле sîntȣ̆ foapte лȣнџĭ, чіокȣлȣ̆ e негрȣ, dрептȣ̆ ші аскȣціtȣ̆; partea бъръъteaskъ аре пе frȣnte ка o паtъ, fълціĭ аȣ̆ колоареа ченȣше; пенеле челе марĭ але аріпелорȣ̆ sîntȣ̆ негре, коаda sa este skȣptъ. — Кокоріĭ sборȣ̆ foapte sȣsȣ̆; kîndȣ̆ къльtopeskȣ̆ fакȣ̆ ȣнȣ̆ tріȣнгіȣ̆, în sборȣлȣ̆ лорȣ̆ трекȣ̆ ші мъpĭ kîte odатъ; kîndȣ̆ vîntȣлȣ̆ e преа tape atȣнчĭ formeazъ ȣнȣ̆ черкȣ̆; къпetenia лорȣ̆ (ȣнȣ̆ кокорȣ̆ пȣtepnikȣ̆) skoate ȣнȣ̆ гласȣ̆ каре-лȣ̆ репеteazъ toatъ чеаtа, ші превеsteskȣ̆ skimбареа timпȣлȣĭ; kîndȣ-ĭ aȣzimȣ̆ stpigîndȣ̆ zioa, se întîmплъ плоĭ пе кȣрîndȣ̆, kîndȣ̆ fакȣ̆ sgomote марĭ, atȣнчĭ e semнȣ̆ къ se прегъteште o fȣртȣнъ în aеpȣ̆. Ачеste пасерĭ sîntȣ̆ foapte греȣ̆ d'a fi прinse. Kîndȣ̆ se пȣнȣ̆ жосȣ̆, пȣнȣ̆ santinelъ лîngъ чеаtъ каре stъ кȣ капȣлȣ̆ pidiкаtȣ̆ spre a превеsti toatъ чеаtа de вр'ȣнȣ̆ періколȣ̆.

Femela face доъ оȣъ негре, карĭ ле пȣне întр'ȣнȣ̆ кȣібȣ̆ че-лȣ̆ face în пъмîntȣ̆ лîngъ бълцĭ în лакȣрĭ adînчĭ ȣнde nimenĭ нȣ поаte съ ажȣнгъ; абіа апȣкъ пȣiĭ съ креаскъ, ші în лȣна лȣĭ Aȣгȣstȣ̆, плеакъ ші петрекȣ̆ пе пъріnціĭ лорȣ̆ în къльtopia чеа лȣнгъ че fакȣ̆ кътре цъpріле mepidionale. Dаръ пînъ съ нȣ ле креаскъ аріпеле, fъгȣ̆ аша de iste къ nimenĭ нȣ поаte съ-ĭ ажȣнгъ.— Кокорȣлȣ̆ este капабілȣ̆ de оареші-каре înвъцъtȣръ, maĭ кȣ seamъ a жȣка ші a face felȣрimi de mîнкъpĭ; елȣ̆ tръеште 40—50 de anĭ,

este граніворȣ, însъ тъnînкъ kîte odatъ шi insekte, вермi шi рептілії мічї; карnea лȣї este о mînкаре foaрte плъкȣtъ шi a fostȣ foaрte прецȣitȣ de кътре романії антічї.

Sîntȣ берзе албе карї sîntȣ комȣne пе kîmпȣріле noastre шi sîntȣ берзе негре карї se цінȣ între тȣfe шi în пъдȣрї în мȣнцii Алпї în Елвеціа.

Берзеле албе плеакъ de ла noї în лȣна лȣї Аȣгȣstȣ шi se reîntоркȣ ла începȣтȣлȣ прімъверії віitoаре шi аȣ ȣnȣ instinktȣ къ ревінȣ totȣ d'aȣna ла локȣлȣ шi кіарȣ ла кȣібȣлȣ din вара трекȣтъ. Кȣібȣлȣ лорȣ е маре, în каре femeлa пȣne акоlo 2—4 оȣъ гълбіоаре шi чева маї лȣнцї de kîtȣ але гîштеї. Маskȣлȣлȣ клочеште ачеste оȣъ пе kîndȣ femeла îmблъ ка съ-шї каȣте нȣtріреа, dаръ клочіреа se іспръвеште întр'о лȣнъ. Kîndȣ în лȣна лȣї Аȣгȣstȣ берзеле плеакъ, se adȣнъ în чете spре а кълъторі. Sборȣлȣ лорȣ е нȣternikȣ; se нȣtреskȣ кȣ броаште, кȣ шопірле, кȣ шерпї шi кȣ пеште. Kîndȣ se некъжеskȣ цъкънеskȣ din чіокȣрї ȣна кътре алта în kîtȣ чіокȣріле лорȣ челе марї skotȣ ȣнȣ sгоmotȣ; dаръ нȣ se аȣde de ла еле нічї odатъ вр'ȣнȣ гласȣ saȣ stрігаре; лімба лорȣ е skȣрtъ шi креskȣtъ пе fȣndȣлȣ гîtȣлȣї; аȣ о înfъцішаре tristъ, dаръ sîntȣ d'о fire dȣлче шi лесне de înвъцатȣ, kîte odатъ прin sате іеаȣ парте ла жокȣріле копіілорȣ. Пȣії tinерї нȣ ласъ пе пърінцii лорȣ чі ръмînȣ лîнгъ dînшii, атȣнчi în тоатъ віаца лорȣ, ба înкъ kîndȣ пърінцii аȣ îmбътрînitȣ, tinерії îmблъ пе kîmпȣ spре а къȣта нȣtрімîntȣ пентрȣ бътрînї шi-ї іȣбеskȣ мȣлтȣ. Берзеле аратъ шi оарешї-каре рекȣноштінцъ кътре stъпînȣлȣ касеї ȣnде se цінȣ; sîntȣ шi foaрte кȣрате шi kîndȣ ворȣ съ se баліце, мергȣ ла ȣнȣ локȣ depъртатȣ. Ачеste калітъцї бȣне аȣ fъкȣtȣ къ sîntȣ foaрte stimate în ȣнеле църї шi е кіарȣ опритȣ de а ле гоні, шi întр'adевърȣ sîntȣ fъкътоаре de біне пентрȣ цеарра ȣnде sîntȣ, къчї о кȣръцъ de шерпї шi de алте asemenї animaле въtъmътоаре. Берзеле tръеskȣ 20—22 de anї kîndȣ sîntȣ domestiчіte; dаръ карnea лорȣ нȣ е бȣнъ de mîнкаре.

Бекаца se ціne în локȣріле stȣfoase шi ȣmede прекȣмȣ шi пе лîнгъ рîȣрї; dimineaцa шi seaрa ese ка съ-шї каȣте нȣtріре. Îmблъ foaрte іȣте dаръ sбоаръ греȣ; femeлa-шї fаче кȣібȣлȣ жоsȣ пе пъмîntȣ ȣnде depȣne 4—5 оȣъ.

Dаръ бекаціна каре se ціne în локȣріле пъмолоасе, se нȣtреште кȣ insekte шi кȣ вермї; еа-шї fаче кȣібȣлȣ съȣ în tрestie, е греа de îmпȣшкатȣ, fiindȣ къ нȣ sбоаръ dрептȣ.— Бекаца шi Бекаціна sîntȣ ȣнȣ вînатȣ бȣнȣ.

Ȣнії натȣралістї zікȣ къ пелікані-шї багъ пȣii în sакȣ ка съ тъnînче din провізіа че аре акоlo, de ачеea а ешітȣ къ пелікапȣлȣ-шї нȣtреште пȣії кȣ sînцеле съȣ.

Sîntȣ доъ felȣрї de гîште: сълбатіче шi domestiче. Челе *domestiче* sîntȣ de колорї ченȣшії saȣ албе, sбоаръ греȣ, ле плакȣ а шеdea în апъ, se нȣtреskȣ кȣ ербȣрї de пе kîmпȣ шi кȣ гръȣнце (de орzȣ, de порȣмбȣ, *шчл.*); sîntȣ foaрte mînкъчіоасе; kîndȣ ле ціne чіне-ва пе лîнгъ вії, гръdinї, kîmпȣрї кȣ грîȣ saȣ ла вре о skoaлъ de арборї tineрї, fакȣ маре stрікъчіȣне; балега лорȣ е foaрте таре шi арде kîmпȣлȣ fъkîndȣ-лȣ нероditорȣ. Гîштеле începȣ а оȣа din лȣна лȣї Мартіе шi о dȣкȣ пînъ în лȣна лȣї Іȣніе, în ачестȣ timпȣ пȣнȣ de треї орї, de fie-каре datъ kîte 10—12 оȣъ; ȣнȣ гîskanȣ ажȣнце пентрȣ 5, 6 гîште; еле клочеskȣ 30 de zіле шi întокмаї ка шi кȣрчіле; kîndȣ гîska а оȣатȣ kîte-ва оȣъ, треbȣе нȣмаї de kîtȣ съ ле іеа чіне-ва de ла dînsa, къчї алтмінтреlea începe а ле клочі; dаръ kîndȣ ле іеа чіне-ва de ла dînsa нȣмаї de kîtȣ dȣпе пȣнереа лорȣ, атȣнчї гîska se sілеште а ле пȣне ла локȣ шi este în stаре а пȣне кіарȣ пînъ ла 200 de оȣъ шi кіарȣ пînъ ва мȣрі, атîtȣ de мȣлтȣ-ї плаче съ оȣъ шi съ ле клочеаskъ.— Гîska *сълбатікъ* е sлабъ, ȣшоаръ, sбоаръ біне шi fъръ sгомоtȣ. Kîndȣ sбоаръ în чете, se пȣнȣ în доъ рîndȣрї обліче (formîndȣ ȣнȣ triȣнгіȣ) шi astȣ-felіȣ ле віне *маї* ȣшорȣ а sбȣра; în frȣntea tȣtȣлорȣ adікъ în ȣнгіȣлȣ din ainte se aflъ шеfȣлȣ лорȣ, adікъ гîska кȣ sборȣлȣ челȣ *маї* нȣternikȣ; гîska сълбатікъ е греȣ de прінsȣ, къчї аре о аȣzіре foaрte бȣнъ шi este sfiichioasъ; чеата лорȣ аре totȣ-d'aȣna niште sаntinele карї о пъzеskȣ, sаntinela ачеasta stъ кȣ капȣлȣ рідікатȣ шi кȣ гîtȣлȣ în sȣsȣ ка съ аȣzъ маї біне апропіереа іnemікȣлȣї.— Карнеа гîштелорȣ е бȣнъ ла mînкаре, însъ е греа de mistȣitȣ; гръsimea лорȣ însъ е foaрte прецȣітъ. Este о metodъ deosebitъ а îngръша гîштеле, ка съ se fакъ fікатȣлȣ лорȣ foaрte маре шi албȣ. Ачеasta se fаче прin daре de нȣчї, începîndȣ кȣ о нȣкъ шi

adъorîndŭ пе fie-каре zi кîte o пȣкъ maï mȣлtŭ пînъ ла 30 de zile; апоï шi прафȣлŭ de кърбȣпi îngрашъ mȣлtŭ fiкatȣлŭ гîшteлорŭ, каре serвeшte maï кȣ seamъ în Franца a face плъчinte вestite de Strasburg (paté de foi gras), dapъ afapъ de карне шi de гръsime, авemŭ de ла гîшte шi пене folositoape пентрȣ sкрisŭ шi fȣлцiï лорŭ пентрȣ împлȣtȣлŭ перпелорŭ; de доъ орï пе anŭ пȣtemŭ съ рȣпemŭ fȣлцiï гîшtелорŭ дȣпе вȣрtъ шi de sȣвtŭ apiпe.

Гîsка sълбatiкъ (ape 6—18 пепе în коадъ) tръeшte în чете în локȣрiле бълtoase лîнгъ лакȣрï шi mъpï în церрiле nopdiче, facŭ кȣiбȣрï în tȣfe шi пȣне 10—12 оȣъ, челе вътрîне прiмблъ пе челе tinepe; din aчeste гîшte a eшitŭ гîsка domestiкъ, каре пȣне 15—24 оȣъ прiмъвара шi ле клочешtе în patpȣ съптъmînï.— Dinколо de екȣаторŭ пȣ sîntŭ гîшte.

Sîntŭ доъ felȣpï de раце: челе sълбatiче шi челе domestiче. Челе d'întîiŭ din еле локȣеsкŭ în лакȣрï шi în pîȣpï, ieapna sвoapъ în чете шi sîntŭ греле de împȣшкatŭ, къчï simtŭ eapба de пȣшкъ de denapte; алtеле tръеsкŭ пȣmaï пе църmȣpiле mъpiлорŭ (P. de mape); pацеле noastpe domestiче провinŭ toate de ла opiцina лорŭ, din pаца sълбatiкъ.— Пiчioapеле pацеï sîntŭ maï лȣпцi de кîtŭ але ръцоiȣлȣï, ea este шi de колoape чепȣшie; dapъ ръцоiï aŭ пепе de колopï лȣчitoape шi ȣпŭ чiокŭ галбепŭ; îmблетȣлŭ pацеï domestiче e греŭ, пiчï пȣ поate съ sвoape, este o fiinцъ каре sinгȣpъ греŭ шi-apŭ гъsi пȣtpipea, de ачеea pаца ръmîne ataшatъ пе лîнгъ noï; din контpa, pаца sълбatiкъ, maï кȣ seamъ ачеea de mape, fȣце de omŭ, петрече пȣmaï ieapna în климеле noastpe, шi кîndŭ вine прiмъвара se дȣче кътрe nopdŭ; елементȣлŭ eï este apa; în toate miшкърiле pацелорŭ sълбatiче se кȣпoaшte елеганцъ, espresiȣпea пȣtepeï шi a iȣбipeï лiбертъцiï; кîndŭ sвoapъ în чете, formeazъ доъ колоане, пе капȣлŭ amîndȣpора колоапелорŭ se afлъ pаца чea maï пȣtepniкъ, каре taiъ шi ȣшȣpeazъ sвopȣлŭ челорŭ alte каре o ȣpmeazъ; кîndŭ se simte ostenitъ se пȣне în коаda колоanеï, пе кîndŭ pаца вечinъ каре a mepsŭ дȣпе dînsa, se пȣне aкȣmŭ în капȣлŭ колоanеï шi o кондȣче; кîndŭ ажȣпгŭ ла лакȣлŭ ȣnde вopŭ съ se aшeze, пȣ se пȣпŭ жosŭ пȣmaï de кîtŭ, чi facŭ плimбърï în aepŭ înконцiȣpîndŭ aчestŭ лакŭ, пар' къ-лŭ esamineazъ maï 'nainte пînъ пȣ se aшeazъ пе dînsȣлŭ; шi кiapŭ кîndŭ se aшeazъ, ачeasta o face кȣ чea maï mape бъгаре de seamъ, observîndŭ totŭ mepeŭ daкa пȣ se afлъ вр'ȣпŭ inemiкŭ п'апроапе. Zioa петрекŭ dopmindŭ пе apъ, цiindŭ капетеле лорŭ бъгate sȣбtŭ apiпе; пе кîndŭ ȣpmeazъ aчestŭ repaosŭ алŭ soчietъцiï, ȣпеле din soчietate пȣ dopmŭ чi ръmînŭ deштепте ка ȣпŭ felŭ de santinелъ ка съ вestea-къ tȣtȣлорŭ кîndŭ se вa апропia вр'ȣпŭ inemiкŭ; кîndŭ soseшte noaptea, toatъ колоапа sвoapъ, saŭ spre a-шï къȣta пȣtpipea, saŭ spre a sкimбa локȣлŭ. Лimба pацелорŭ este apmatъ кȣ dinцï; dapъ пȣtpimentȣлŭ лорŭ este insекte акȣatiче (de apъ), пешtï miчï, броаште; пiчï ȣпŭ animaлŭ пȣ sapъ aша mȣлtŭ кȣ чiокȣлŭ шi кȣ пiчioapеле ка pаца, каре пȣ se satȣpъ de mîнкаpe пiчï odatъ; o mȣлцime de плапte шi de insекte вътъmъtoape, pацеле ле пръпъdesкŭ. Ръцоiȣлŭ ape ȣпŭ гласŭ maï sлабŭ шi maï ръгȣшitŭ de кîtŭ pаца; este шi maï греŭ în toate miшкърiле sale. Раца пȣне 15—20 de оȣъ, semъпîndŭ кȣ ачелеа але гъiпелорŭ, însъ sîntŭ чева верziшоаpe; гълбепȣшȣлŭ de оȣъ de раце este poшiopŭ; коажа оȣълорŭ e гроasъ.— Ȣnde пȣ e лакŭ saŭ вр'о altъ apъ, pацеле пȣ iȣбȣtesкŭ вine; карпеа de раць e бȣпъ de mîнкаpe, dapъ греа de mistȣitŭ.

Раца 'se deosiбeшte de гîsкъ пȣ пȣmaï în привinца mъpimiï чi шi прiп чiокŭ шi прiп пȣmерȣлŭ пепелорŭ din коадъ, adiкъ ла гîsкъ чiокȣлŭ este maï înгȣsitŭ ла вîpfŭ de кîtŭ ла ръdъdinъ, пе кîndŭ ла pацъ чiокȣлŭ ape пpetȣtindenea ачееашï лъцime, апоï în коаda гîшteï гъsimŭ 16—18 пепе potȣnde ла вîpfŭ, пе кîndŭ în коаda pацеï гъsimŭ 14—16 пепе asкȣцite ла вîpfŭ. Раца domestiкъ, amŭ zisŭ, къ se tpaце din pаца sълбatiкъ, pаца de пъdȣpe (Annas boschas, annas tadorna) каре tръеште пе лакȣрï шi pîȣpï în Еȣропа, авîndŭ o колоаpe чепȣшie кȣ въpцiле албiшоаpe tpȣse zirzarŭ, шi пе apiпе ape o patъ вiолетъ (албastpъ), înкȣпцiȣpatъ de албŭ; afapъ de aчestea este пе кîmпъpiле Еȣропеï o pацъ sълбatiкъ (Annas crecca, kricante) каре ape пе пептŭ пете албе шi пегре. Шi ȣпŭ altŭ пеamŭ (Annas penelope, Peifenente) кȣ ȣпŭ капŭ шi гîtŭ poшiopŭ, авîndŭ o вapгъ албъ пе fpȣnte, se цine în nopdȣлŭ Еȣропеï, dapъ прiмъвара se afлъ în toatъ Еȣропа.— O altъ pацъ че se ziче *tȣpчeasкъ* (Cairina Muschata, turkische Ente) ape чiокŭ шi пiчioape poшiï; patpia sa e Бразiлliа, шi se гъseшte în stape sълбatiкъ лîнгъ mapea Каspie. (Ва ȣpma.)

Tinъpitŭ în Tinoграфia Колецiȣлȣï Sf. Saba.